

повідно йдеться про врегулювання приватних відносин взагалі, та окремих їх різновидів і співвідношення загального, окремого та спеціального. По мірі переходу до спеціального елементи правового регулювання правовідносин деталізуються. Це забезпечує визначення предмету та методу правового регулювання, які визначають "генетичний код" правового регулювання приватних правовідносин.

Надалі у нього включаємо те, через що здатне впливати право, та через які елементи правовідносин це проводиться. У позитивному праві це проявляється у структурі права де визначаються:

1) засади законодавства (ст. 3 ЦК), які уточнюють "генетичний код" цивільно-правового регулювання чи регулювання відносин у господарській сфері (ст. 6 ГК України);

2) підстави їх виникнення та її внутрішній зміст як різновиди юридичних фактів. Більшість із них притаманні лише приватному праву і можуть бути простими, або кваліфікованими;

3) загальне правове становище учасників правовідносин, та випадки і наслідки відхилення від нього. зокрема: право – та дієздатність, можливий обсяг цивільних прав та обов'язків;

4) правовий режим об'єкта приватних прав який проявляється у специфіці набуття, здійснення та припинення прав щодо такого об'єкта (Розділ III ЦК). На цьому рівні визначається допустимість існування цивільних правовідносин щодо окремих видів об'єктів, їх оборотоздатність, специфіку та різновиди, способи здійснення прав. Зокрема йдеться про здійснення прав щодо нерухомості, цінних паперів тощо;

5) параметри існування правовідносин у часі (строки, терміни) у просторі (місце виникнення, здійснення та припинення прав і обов'язків); виключення із загального положення про набуття та здійснення прав самостійно. Включення цього компоненту зумовлене тим, що сама людина і все інше існує у просторі та у часі і ігнорувати цей аспект неможливо. Контраргумент існує щодо території, оскільки акти діють однаково на всій території України. Але щодо окремих аспектів здійснення приватних прав все таки є територіальні особливості, особливо при дозвільному порядку.

На рівні окремих інститутів приватного права додаються додаткові елементи механізму правового регулювання цих правовідносин, чи конкретизується їх зміст. Наприклад, договори регулю-

ються завдяки такому елементу як спосіб його укладення (конкурентний чи неконкурентний) – підстава та послідовність виникнення суб'єктивних прав та зміст договору.

Таке розуміння елементів механізму регулювання приватних відносин на наш погляд є оптимальним.

УДК 347.13 (043.2)

Шкрібляк К. П.,

здобувач,

Київський національний університет ім. Т. Шевченка, м. Київ

ОДНОСТОРОННІ ПРАВОЧИНИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Формування сучасного інституту одностороннього правочину почалося на новій семантичній основі та виправданих уже в цивілістиці підходів з прийняттям ЦК 2003 р. Проте тут були допущені певні неточності, особливо і пп. 2 та 6 ч. 3 ст. 202 ЦК України у частині того, що як слідує із буквального їх тлумачення, сторонами такого правочину можуть бути особи. Тим фактично ускладнена можливість учинення правочинів тим учасникам цивільних правовідносин, які вказані в ч. 2 ст. 2 ЦК України.

Проте для органів влади передбачені певні права, які охоплюються поняттям односторонніх правочинів. Зокрема йдеться про списання матеріальних цінностей, нагородження своїх працівників, оголошення конкурсів на заміщення посад, на отримання різного роду премій. Щоб уникнути такого непорозуміння, на наш погляд, слід термін "особи" замінити на термін "учасники цивільних правовідносин". Проте більш правильним взагалі упустити термін "особи".

Не досить досконалим є формулювання правила ч. 5 ст. 202 ЦК України щодо правовідносин із односторонніх правочинів застосовуються загальні положення про зобов'язання та про договори, якщо це не суперечить актам цивільного законодавства або суті одностороннього правочину. Наші заперечення полягають у тому, що не кожен односторонній правочин, особливо якщо він є реальним і спричиняє зобов'язання та особливо є договором. Якщо во-

ни спричиняють зобов'язання, та їх різновид договір, то тут за ст. 11 ЦК України є самостійна підстава виникнення цивільних прав та обов'язків, які до того регулюються спеціальними нормами чи навіть актами цивільного законодавства. У тому разі коли відносини за одностороннім правочином не охоплюються нормами про зобов'язання та їх різновиди, на наш погляд, повинні застосовуватися норми про відповідний вид правочину. Так односторонній правочин із видачі довіреності має власне правове регулювання на основі Глави 17 ЦК України. З огляду на зазначене із ч. 5. ст. 202 ЦК варто вилучити слова "та про договори".

Появу одностороннього правочину можна віднести ще до часів класичного римського приватного права, усе ж таки за своєю сутністю та призначенням він – субінститут сучасного цивільного права і тому його конструкція піддається науковому аналізу на рівні спеціальних досліджень із врахуванням стану до досягнень сучасної науки цивільного права. Такі дослідження стосуються: 1) встановлення особливості правочину як юридичного факту і підстави виникнення цивільних прав та обов'язків; 2) визначення правочинів як спеціального інституту цивільного права; 3) дослідження окремих різновидів правочинів через їх прояв як договору чи як зобов'язання.

Так, І. А. Безклубий застосував його стосовно банківських правочинів і запропонував визначення поняття банківського правочину як одностороннього, дво- або багатостороннього цивільного правочину, дія якого обумовлена спеціальною правоздатністю банку, що надає фінансові послуги шляхом здійснення відповідних банківських операцій, та спрямована на досягнення сторонами певного правового результату. Тут допущено змішування одностороннього правочину та одностороннього договору. Принаймні фінансові послуги банками надаються на основі договорів, які є двохсторонніми. Це суперечить положенням про договори та про ризики банків. Надання банківським правочинам одностороннього спрямування, на наш погляд, не слугує охороні прав вкладників банку як більш слабкої сторони. З огляду на зазначене слід встановити імператив що банк в односторонньому порядку не може змінити відсотки по вкладам (ч. 4 ст.1061 ЦК), нав'язати клієнтам додаткові умови, наприклад встановити по кредитах обов'язок страхувати ризики.

Крім того він виявив і ознаки банківських правочинів "як самостійної правової категорії в системі цивільних правочинів:

а) узагальнений термін "банківські правочини" поєднує дві групи цивільних правочинів (закріплені в ЦК України цивільні правочини, що породжують права та обов'язки сторін і регулюють відносини при наданні банківських послуг і, запроваджені практикою банківської діяльності цивільні правочини, що хоч не передбачені актами цивільного законодавства, проте відповідають загальним засадам цивільного законодавства, з урахуванням принципів презумпції правомірності правочину та свободи договору);

б) для банківської сфери характерним є закріплення у нормах ЦК України як односторонніх (наприклад, гарантія), так і двосторонніх (наприклад, кредитний договір) банківських правочинів;

в) банківські правочини, як односторонні, так і двосторонні, спрямовані на реалізацію певного правового результату при наданні фінансових послуг

г) для багатьох банківських правочинів поширеною є наявність імперативних норм, застосування яких спрямоване на охорону приватноправових інтересів послугоодержувача та захист прав банку як кредитора, що безперечно підсилює цивілістичний характер цих правочинів;

д) правова природа банківських правочинів визначається на основі класичних цивілістичних правочинів (*nexum, mutuum, depositum, locacio-conductio operarum, mandatum*). Певним чином, як ми вважаємо, такий підхід може бути екстрапольовано і на інші правочини, у тім числі й односторонні.

Ми можемо погодитися з тим, що термін "правочин" сам по собі вказує на правомірність дії, що вчиняється, і тим самим формує наше уявлення про його зміст, який має правовий характер. Принаймні, це слідує із закріпленої в ст. 204 ЦК України презумпції правомірності правочину. Вона охоплює собою всі елементи правовідносин: правомірність участі у ньому правочинного учасника і наявність в нього достатнього обсягу дієздатності; правомірність волевиявлення; правомірність мети правочину; правомірність введення у цивільний оборот предмета правочину; допустимість наявності стовно нього суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Відповідно й, досягнення певного правового

результату, який можливий чи допустимий позитивним правом на основі одностороннього правочину, повинне відповідати вимогам права. Тут йдеться про інституційне призначення правочину.

УДК 656.7.022.12 (043.2)

Бігун Р. А.,

студент,

Юридичний інститут

Національний авіаційний університет, м. Київ

Науковий керівник: Козирева В. П., к.ю.н., доцент

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЕРЕВІЗНИКА В АВІАЦІЇ

В останнє десятиріччя розвиток авіаційних перевезень в Україні збільшується за рік приблизно на 20 відсотків. Можна відзначити, що транспортні операції на сучасному повітряному транспорті як у світі, так і в Україні характеризуються масовістю, ритмічністю та достатньою складністю. У зв'язку з цим виникає потреба в чіткому правовому механізмі здійснення повітряних перевезень, фіксації прав та обов'язків учасників транспортного процесу і, що найголовніше, у визначенні відповідальності за безпеку перевезень, захист усіх учасників авіаційного перевезення від небажаного впливу та порушень. На практиці транспортні операції на повітряному транспорті регулюються національним законодавством та міжнародними договорами.

Правове регулювання транспортних відносин визнається вирішальним на сучасному етапі розвитку нашої держави. Так, Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу, схвалена Постановою Кабміну від 16 серпня 1999 р. № 1496, визначає сферу транспортного законодавства як одну з пріоритетних, яка має бути адаптована до законодавства ЄС.

У зв'язку із проголошенням свободи підприємницької діяльності на території України з'явилася велика кількість експлуатантів повітряних суден, більшість із яких займається повітряними перевезеннями. Фактично на теренах Української держави зареєстровано близько 80 експлуатантів повітряних суден. Звісно,

більшість із них відіграють незначну роль у повітряних перевезеннях і транспортному сполученні України з іншими державами, проте є декілька авіакомпаній, що здійснюють комбіновані авіаційні перевезення пасажирів, вантажів і пошти на постійній основі, періодично проходячи різноманітні аудити органів авіаційної влади України та міжнародних організацій щодо безпеки.

Правовідносини авіаперевізників та інших учасників транспортного процесу підлягають належному правовому регулюванню. Особливої актуальності набуває інститут відповідальності авіаперевізника. Однак у правовому полі, що стосується міжнародних повітряних перевезень, спостерігається складна ситуація:

- у сфері міжнародних перевезень повітряним транспортом домінують застарілі документи;

- практично кожна авіакомпанія має власні внутрішні правила перевезень пасажирів, багажу та вантажу (хоча ці правила і ґрунтуються на існуючих нормативних актах, у зв'язку з відсутністю впорядкованої системи останніх спостерігається розрізненість внутрішніх правил перевезень авіакомпаній);

- не всі країни є учасниками міжнародних договорів у сфері здійснення перевезень повітряним транспортом, тому виникає питання права, що підлягає застосуванню для визначення меж відповідальності перевізника [2].

Правовідносини у сфері міжнародних повітряних перевезень в Україні регулюють чинне законодавство України та міжнародні договори. Тісно переплітаються норми Повітряного кодексу України, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та положення міжнародно-правових договорів, зокрема Монреальської конвенції 1999 р.

Господарський кодекс, містить окрему главу, яка присвячена правовому регулюванню перевезення вантажів. Відповідно до Господарського кодексу, передбачена така відповідальність перевізника. Відповідальність перевізника за збереження вантажу виникає з моменту прийняття вантажу до перевезення. Перевізник зобов'язаний доставити вантаж до пункту призначення у строк, передбачений транспортними кодексами, статутами чи правилами. Перевізник звільняється від відповідальності за прострочення в доставці вантажу, якщо прострочення сталося не з його вини. Розмір штрафів, що стягуються з перевізників за простро-